

systém *postgraduálneho typu* otvorený pre architektov a profesie súvisiace s urbanistickou sférou navrhujeme ako konkrétny produkt našich skúseností z projektu TEMPUS.

Hlavné výhody budúceho Inštitútu urbanizmu pri FA STU alebo STU:

- vytvorenie vzdelávacej platformy pre absolventov odborov vstupujúcich do profesie urbanistu a to na našej architektonickej pôde; tento princíp univerzálnosti podľa mňa je nezvratný a je potrebné ho aplikovať na našej architektonickej pôde skôr než sa ujme inde, napr. na ekonomických univerzitách či geografií

- možnosť vzájomnej výmeny odborných hľadísk (architektonicko-priestorových, ekologických, ekonomických, inžinierskych a pod.) už v takejto vzdelávacej vyhni absolventov rôznych univerzít
- jednoznačný postoj k potenciálnym adeptom urbanizmu na Fakulte architektúry:

1. architekt ukončí svoje štúdium na FA
2. motivácia k urbanizmu bude daná dodatočnou špecializáciou, potrebnou pre ďalšie uplatnenie - v spolupráci s Ministerstvom životného prostredia SR, ktoré listom ministra zo dňa 8.3.1996 tento univerzálny vzdelávací systém urbanizmu víta, bude potrebné vytvoriť legislatívny rámec pre to, aby istá funkcia v projekčnej, realizačnej sfére (komisie zastupiteľstiev, štátna správa) predpokladala istý stupeň urbanistickej vzdelanosti, absolvovanie inštitútu urbanizmu
- priblíženie sa overeným edukačným inštitútom v EU, možnosti pre vzájomné uznávanie diplomov, cirkulácia poznatkov, odborníkov v európskom rámci.

Hlavné nevýhody a problémy budúceho Inštitútu urbanizmu pri FA STU alebo STU:

- strata suverenity architekta-urbanistu ako univerzálného priestorového plánovača
- potreba zmeny smerom k otvorenejšiemu pochopeniu profesie, teamovej činnosti, vážne rešpektovanie analytickej zložky plánovania
- nutnosť širšieho spektra odbornej a neskôr pedagogickej orientácie najmä mladých pedagógov, nevyhnutná potreba ich kontaktu so zahraničnými vzdelávacími programami a výsledkami
- nutnosť odbúrania rezortnosti v myslení (pocity nad a podradenosti a pod.)
- veľké odborné a organizačné problémy pri otvorení novej vzdelávacej inštitúcie, zvlášť na poli rezortu školstva.

Príslušné gesčné Ministerstvo ŽP by malo byť tým akceleračným činiteľom, ktoré by malo preukázať potrebu odborníkov tohto typu aj s vytvorením základných podmienok pre navrhovaný Inštitút.

Napriek všetkým organizačným a iným problémom si je ťažko predstaviť, že by rozvoj vzdelávania urbanizmu a mosty k príbuzným profesiám boli hodené z našej Fakulty architektúry STU, tradičnej urbanistickej vzdelávacej inštitúcie.

Hľadanie cieľov a metód výučby novovytvoreného odboru "urbanizmus" od I. cyklu na FA STU bude zaiste predmetom iných referátov. Základnými problémami tu však bude udržanie prelínajúceho sa profilu absolventov architektúry a urbanizmu, teda možností vzájomného vykonávania činnosti absolventov týchto odborov v praxi. Nízky počet záujemcov je daný tiež spôsobom výberu pre štúdium na tomto odbore, ktorý celkovo neodzrkadľuje potrebu znalostí a osobnostnej profilácie uchádzača. Variant inštitútu s postgraduálnym štúdiom až po absolvovanie štúdia architektúry (aj iných univerzít) odpovedá na takéto otvorené otázky.

Myslím si, že čím skôr si toto uvedomíme, tým lepšie a jasnejšie to bude pre našich študentov, pre nás učiteľov aj pre fakultu.

*

*Ing.arch. Karol Kattoš, CSc., FA STU,
Katedra krajinej a parkovej architektúry*

TEMPUS JEP REGAMTER - ONE OF THE INSPIRATIONS TO THE FA STU

By Karol Kattoš, Ph.D.

The current radical changes in the professional field of town and country planning and the need to broaden and update the professional skills of town and country planners are suppose to form a completely new educational system for the graduates in the field of town and country planning. In this situation we have been given the possibility to establish professional contacts, through the project TEMPUS-PHARE-REGAMTER, with the Institute of Urbanism, University Pierre-Mendoz France in Grenoble and the Department of Town and Country Planning, University in Newcastle upon Tyne in Great Britain. The educational programme REGAMTER opens the possibilities of mutual confrontation and learning in the above mentioned issues. It proposes to start with a postgraduate system of study in town and country planning for the graduates of the schools of architecture, as well as for the graduates of the branches associated with town and country planning activities; to establish an institute which will be the basis for continual education of the professionals from the practice which lack the up-to-date skills of their profession.

Ľudovít Petránsky

DIZAJN V PODMIENKACH TECHNICKEJ UNIVERZITY

Moju pôvodne prihlásenú tému som pomerne striktno vymedzil na okruh otázok situovania a výučby dizajnu v podmienkach technickej univerzity. So zreteľom na to, že môj príspevok bol zaradený k problematike okruhu "Obsahu

vzdelávania a študijných plánov", ako aj vzhľadom na niektoré myšlienky predchádzajúcich referátov, dovoľm si ho rozšíriť o niekoľko ďalších, možno všeobecnejšie formulovaných myšlienok, ktoré však svojim spôsobom dotvárajú rámec uvedenej problematiky. A hneď v úvode chcem konštatovať, že cieľom môjho vystúpenia nie je pokus predostrieť vyčerpávajúce analýzy či recepty na riešenie ďalšieho vývoja v tejto príťažlivej sfére. Je len jednou z tu vyslovených úvah, pretože riešenie zostáva na našej každodennej práci, ekológii medzikolegiálnych vzťahov a rešpektovaní interaktívnej zviazanosti pedagóg a študent.

Naša konferencia prebieha v období, v ktorom spoločne hľadáme najvhodnejší model štúdia, precizovanie doterajších, overených pedagogických metód a metodík, či štruktúry študijného programu, efektívnej organizácie jednotlivých odborov atď. Zároveň nastoľujeme nové, netradičné pohľady nielen na problematiku predmetovej skladby či profiláciu jednotlivých študijných zameraní, ale vôbec na zmysel našej práce. To všetko, ako hovorí jeden z najvýznamnejších znalcov a vizionárskych projektantov vzdelávania, švédsky profesor Torsten Husén, sa musí opierať o chápanie otázok výchovy a vzdelávania nielen vertikálne, v historickej rovine, ale zároveň horizontálne, t.j. v rovine súčasnosti. A súčasnosť v oblasti dizajnu tvorí nový, mnohostranný kontext pre vznik podnetnej situácie vyplývajúcej zo sebareflexie a otvorenosti vzdelávacieho modelu a následného formulovania študijných plánov vo všetkých jeho zložkách, k rozmanitým formám života, kultúre a umeleckým tendenciám, metódam iných disciplín atď. Dovoľm si anticipovať, že výsledok nášho úsilia sa bude formulovať práve v prelínaní spomínanej symbolickej vertikály a horizontály, teda syntetizovania najpresvedčivejších podnetov z vývoja tradície a nových, netradičných i alternatívnych teórií reflektujúcich našu bezprostrednú súčasnosť. Pritom dizajnér, tak vo sfére priemyslu ako aj v architektúre, hádam viac ako ktokoľvek iný musí už dnes vo svojej práci integrovať víziu budúcnosti. Preto by som súčasnú etapu vývoja na našej škole charakterizoval ako etapu inštitucionálneho i osobnostného pocitu tvorivého nepokoja.

Samozrejme, aj v tomto prípade je potrebný vyvážený prístup vylučujúci povrchnosť a plytkosť, aby pozitívny efekt plurality, nekráčať ruka v ruke s negatívnym momentom, ktorý má dezintegrujúci charakter. Keď si spomenieme na významné pracoviská v minulosti (napr. Bauhaus, Hochschule für Gestaltung v Ulme), tieto sa do problémov dostali i v oblasti vnútorného neporozumenia a neschopnosti formovania ďalšej pedagogickej cesty na báze vzájomného dialógu a rešpektovania sa.

Prvá a veľmi častá otázka, ktorá sa pri posudzovaní výučby dizajnu dáva, je otázka

oprávnenosti jeho začlenenia do systému určitej školy či univerzity. Hovorím o tom preto, že neraz i v súčasnosti zaznievajú hlasy spochybňujúce opodstatnenosť prípravy dizajnérov práve na technických univerzitách. Pokúsím sa, na základe dlhoročného poznania systému tohto štúdia na viacerých univerzitách konštatovať, že sú to nesprávne názory. Je pravdou, že sú tu niektoré problémy, ale tie existujú v tomto smere prakticky na celom svete. Súvisia s nesmierne dynamickým vývojom samotného dizajnu a jeho profiláciou ako samostatnej disciplíny v rámci vývoja umeleckých druhov. Som presvedčený, že dizajn vo všetkých svojich formách a princípoch svojho súčasného smerovania je prirodzenou a podnetnou súčasťou štúdia na technických univerzitách a nielen trpeným bezdomovcom. Nielen prijíma a akceptuje, ale aj rozvíja a obohacuje. Napríklad: Proces tvarovania nevyhnutne súvisí s objavovaním nových materiálov, ich pružnosťou a pevnosťou, skvalitnením a objavovaním technológií, spoľahlivou konštrukciou, ktorá je základom funkčnosti dizajnu. Dizajnér v priemysle či architektúre však z toho vytvára inteligentné štruktúry a konštrukcie diela, ktoré sú neraz svedectvom ich netradičného a nesmierne kreatívneho využitia s hodnotami medziľudskej komunikácie. Priam v poslaní dizajnéra je zakotvená nielen možnosť, ale aj povinnosť využitia starých materiálov novým spôsobom, teda recyklácie materiálu, ale aj energie.

Kontext technických univerzít poskytuje priestor pre tvorbu takéhoto obsahu vzdelávania, pričom vstup určitých odborov do ich prostredia - a to chcem zdôrazniť - je prospešný i pre samotnú atmosféru tej-ktorej univerzity. Konkrétnym svedectvom je práve architektúra a dizajn, prípadne ďalšie výtvarné disciplíny, ktoré prichádzajú s poslaním humanizovať naše prostredie. Ich zásluhou sa kreatívne umocňujú technické aspekty do nových rozmerov a ich zásluhou sa aj potláčajú nebezpečenstvá "zotročujúcej sily techniky" (Lewis Mumford) a štandardizácie človeka. Univerzitné zázemie takto synergicky posilňuje organickú triádu umenia, vedy a techniky. Napokon vzťahy medzi nimi patria k najzaujímavejším otázkam v dejinách kultúry a umenia.

Ako vynikajúci svetový fyziológ a endokrinológ, rodák z Komárna, Hans Selye, vo svojej prekrásnej knihe *Od snov k objavom* napísal, k najväčším vedeckým objavom sa prišlo na rozhraní sna, fantázie a pomalým prebúdzaním sa do racionality reality dňa.

Vo svete i u nás existuje niekoľko vzájomne sa podporujúcich i odporujúcich doktrín obsahu modelov vzdelávania. Napríklad doktrína, ktorá chápe vzdelávanie ako prispôsobenie sa životu a chce prispôbiť študenta jeho sociálnemu a ekonomickému prostrediu (pokladám za veľmi povrchný slogan, že vývoj dizajnu určuje len trh) s minimálnymi nevýhodami pre spoločnosť. Druhá interpretuje vzdelanie ako uspokojenie

okamžitých potrieb a odráža názor, že to, čo má pre jednotlivca ako občana a ako žiteľa rodiny priamu a bezprostrednú cenu, by sa malo osobitne zdôrazniť v učebných plánoch. Je to v obidvoch prípadoch pragmatické a pozitivistické zmýšľanie a okrem toho každá doktrína evokuje dogmatizmus. Prikláňam sa k takej orientácii, kde človek usilujúci sa o zmeny vo svojom živote pozná najmä hodnoty, ktoré vedú k dosiahnutiu cieľa. A to je práve ten významný priestor pre vstup humanistických disciplín. Konkrétne v prípade predmetovej skladby študijného programu sa nám podarilo do nej pevne začleniť: Dejiny výtvarného a úžitkového umenia, Dejiny dizajnu, Teóriu a metodológiu dizajnu, Anatómiu, Základy sociológie dizajnu, Psychológiu v dizajne, Ergonómiu, Semiotiku dizajnu, Kontexty dizajnu, Ekologické aspekty tvorby atď. Dve štátnice sú z Dejín umenia a dizajnu a z Teórie a metodológie dizajnu. Tieto by sa mohli realizovať nie v poslednom šiestom ročníku, ale už skôr, po kompletnom absolvovaní uvádzaných predmetov. Vytvoril by sa tak väčší časový a tvorivý priestor pre realizáciu diplomovej práce. Navyše, alebo predovšetkým, samotný dizajn chápeme vo svojom princípe a svojim dosahom ako humanistickú výtvarnú disciplínu, využívajúcu rôzne interdisciplinárne poznatky.

Je to pomerne vyvážený program, ktorý stále cizelujeme a konfrontujeme, pričom pociťujeme potrebu rozšírenia týždennej hodinovej výmery, ktorá by sa sústredila predovšetkým na zdôraznenie ateliérovej tvorby. Spokojnosť nemôžeme vyjadriť ani s podhodnotením talentu pri prijímacích skúškach, prípadne s faktom, že na niektorých technických disciplínach nám vypadli v priebehu štúdia výrazné talenty. Môžeme jednoznačne povedať, že prechodom výučby dizajnu zo Strojníckej fakulty na Fakultu architektúry sa základné podmienky jeho rozvoja výrazne zlepšili, pričom treba objektívne konštatovať, že dizajn má na našej fakulte nielen svoju históriu, ale aj prehistóriu. Zo strany dizajnu - a to si musíme aj sebakriticky priznať - je tu určitý dlh aktívnejšieho vstupu do sféry architektúry. Je to dlh napriek tomu, že sa s dizajnom stretávame nielen na Katedre priemyselného dizajnu, ale v pozoruhodných výsledkoch i na Katedre interiéru, výstavníctva a scénografie, jednotlivých katedrách architektonickej tvorby atď.

Na záver môjho príspevku chcem vysloviť len stručne formulovaný pohľad na prístup a hodnotenie dizajnu, z ktorého by sme mali vychádzať i do budúcnosti: Nemôžeme popierať ekonomický prínos dizajnu. Určite, aj to je jeden z jeho aspektov, ale zďaleka nie cieľom. Veď dizajn nevytvára len materiálnu realitu, jeho zámerom nie je dosiahnuť len praktické funkcie s technickou, ekonomickou, či ergonomickou zdatnosťou výrobcov. Predovšetkým citlivá oscilácia medzi ekonomicky utilitárnym chápaním tohto prejavu a jeho povýšením na hodnotu dôležitého vplyvu

na formovanie kultúry jednotlivých národov, či medzinárodnej a multilaterálnej kultúry, charakterizuje jeho progresívny vývoj. Z tohto zorného uhla musíme pozeráť i na jeho ďalšie formovanie na pôde Fakulty architektúry a v podmienkach Technickej univerzity.

*

*Prof. PhDr. Ľudovít Petránsky, DrSc., FA STU,
Katedra priemyselného dizajnu*

DESIGN AT THE TECHNICAL UNIVERSITY

By Ľudovít Petránsky, Professor

The paper is devoted to several basic issues of the role of design and its incorporation in the curriculum of the technical university. It proves the interactive relation between the technical and the artistic aspects of a design workpiece and its utilization in the field of economy or human communication.

Eduard Antal, Karol Thiry

RETROSPEKTÍVNY POHĽAD NA VYUČOVANIE PREDMETOV VÝTVARNÝCH DISCIPLÍN

Vznik vysokoškolského výtvarného vzdelávania na Slovensku sa viaže do obdobia druhej svetovej vojny a je spojený so vznikom Slovenského štátu v roku 1939. V tomto čase sa ustanovil jednotný Spolok slovenských výtvarných umelcov, ktorý sa mal usilovať o ozdravenie slovenského výtvarného života. Prerúšením priamych kontaktov s českými krajinami sa slovenskí výtvarní umelci žijúci v Čechách, najmä v Prahe, vracali na Slovensko. Podporu získavala tvorba, ktorá sa orientovala na národný svojráz.

Aktuálnou a naliehavou sa stala otázka potreby výtvarného školstva. Už predtým bola požadovaná potreba zriadenia slovenskej katedry na pražskej Akadémii výtvarných umení. V roku 1933 vznikla v Bratislave Škola umeleckých remesiel. V tom čase na Slovensku vznikla aj požiadavka založiť vysoké výtvarné učilište podľa vzoru akademií. Tento návrh formuloval akad. maliar Ľudovít Fulla. Najprv došlo k založeniu Oddelenia kreslenia a maľovania na Slovenskej vysokej škole technickej, kde sa školili budúci stredoškolskí učitelia kreslenia, ale aj budúci profesionálni výtvarní umelci.

V školskom roku 1939-40 sa otvorili v rámci Oddelenia kreslenia a maľovania tri ústavy: Ústav krajinárskeho kreslenia a maľovania, ktorý viedol akad. maliar Martin Benka a neskôr akad. maliar Gustáv Mallý, Ústav figurálneho kreslenia a maľovania, ktorý viedol akad. maliar Ján Mudroch a Ústav monumentálneho sochárstva, ktorý viedli akad. sochár Ján Koniarek a neskôr akad. sochár Jozef Kostka.